

Restaureringen av J22 nr 1 "Nabben II"

Att Hellman framför Nabben II på
Drottningberg i Umeå.

Nabben II 1937

Långedragssjulle nummer 1 upphittad

Vår medlem Bengt Arne Runnerström i Umeåvalla, som under flera år ägnat sig åt LÅNGEDRAGSSJULLEGGISTERET, har lyckats spåra upp den först byggda sjullen av typen J22.

Efter en info-förteckning fick Bengt Arne fram namn som berättade båtar, som byggdes år 1931 på Bröderna Karlsons Varv i Svineviken på Orust, en gammal smed- och järnslageri i Gäddedebygd vid sjöarna Jost och Hållarna i Långedrag. Han var av födsel och bodde i Åre.

Han tog sig till Umeå och gick till en gammal järn- och smedstuga i Svineviken på Orust där han stötte på en gammal J22 som byggdes år 1931. Den fick Jost några år senare i Långedrag.

Den var en gammal skuta byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten.

Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten.

Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten.

Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten.

Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten. Den var byggd av trä och hade en kabin bakom masten.

J22 nr 1 Nabben. Bilden är från en gammal
fotograf som visar båten vid byggandet 1930-31

Ovan : Ur tidningen **Veteranbåten** nr 5, 2008. Nedan : Reportage ur tidningen **Bohuslänningen** "Den gamle och havet!" 2008-09-20.

Nils Hellman och Bengt Arne Runnerström i "Nabben II" 2008.

Nils tillbaka i samma båt efter 76 år! Foto: Lasse Edwartz

Sommaren 2008 seglade Nils åter i sin gamla pojkbåt "Nabben II" efter 76 år. Båten läckte, hade usla segel, var ombyggd med ruff och ventiler, hade nedsänkt pliktlucka, akterstag och avkortad bom. Storskotet begrep sig Nils inte på. På min tid hade vi bara en pinne under skotbänken, som fäste för storskotet, sa Nils. Här är för många block och tampar som trasslar till det. Ledvagnen är borta och någon har sågat av bommen för den var längre då, sa Nils. Han kände sig inte hemma i sin gamla båt. Vi gick igenom allt som Nils ansåg borde ändras och så bestämde vi att hösten 2008 skulle båten restaureras. "Nabben II" skulle återställas till sitt ursprungliga skick, så som den såg ut när den levererades 1932. Kosta vad det kosta ville!

Båtbyggare Folke Ericson i Dalby Henån, kände bröderna Arvid och Gustav Karlsson som byggde "Nabben II" i Svineviken på Orust 1932. Folke åtog sig nu att göra träarbetena om jag skötte skrapning och målning och dokumentering. Samtidigt gick min dröm i uppfyllelse, jag skulle få arbeta med en båtbyggare i hans verkstad och lära mig lite om båtbyggeri.

Axplock ur dagboken från den 1 oktober 2008 till 20 maj 2009:

1/10 Folke tog in båten i verkstaden. Han utgick från originalritningen och började med att ta bort allt som lagts till under åren: Rufftaket, ventilerna, sittbrunnssargen, bänkarna och all övrig inredning samt pliktluckan på fördäck och fästet för aktersnurran. Jag började med att skrapa båtens utsida trären, alla borden och hela botten.

"Nabben II" till höger i Folkes verkstad. Rufftaket m.m. borttaget.

Däcket skrapas trärent.

Folke sprunsar däck.

"Nabben II" strippad på ombyggnader och vi räddar originaldäcket.

4/11 Folke blev klar med fotlisten och rangångslisten och gjorde under dagen klar akter relingslist och "sprunsade" akterdäcket (lusade i nya träbitar på svarta ställen) medan jag spacklade borden och kittade skruvpluggarna med färgat linoljekitt. Folke höll på en halv månad med originaldäcket, som vi lyckades rädda. Jag skrapade däckets trärent med en trekantskrapa, som Folke lärde mig fila rakbladsvass.

"Banditerna hos Fantomen ska inte ha några försvarsadvokater", sa Folke när han satt i sittbrunnen och vi pratade om gamla serietidningar.

Förr hade de "bådöl", fortsatte Folke. Två till tre dagar höll det på med brännvin och saltfisk. Folk och grannar kom. Det var dans på "spantebänken", där mallarna till båten slogs ut. Det var det enda golv som fanns, när de byggde båtar utomhus. Beställaren av båten skulle stå för brännvinet.

Kringresande bordfyllare (mästare) mallade och gjorde formen på båten. Yngre medhjälpare, lärpojkar vid varvet, kallades för "pynglarna".

”Det måste va tur eller linje”, sa Folke. Turkäpp hade man för att rita linjer. Tur = Linje på Orustmål. ”Ögat ska ha sitt”, sa Folke när han stod och tittade på ”Nabbens” akter, innan vi skulle gå hem en dag. Den är som ett vinglas! Det är en mycket vacker båt!

Här kan man kasta in en handduk mellan roder och akterstock, kunde det heta båtbyggare emellan, om båten var illa byggd.

17/11 Bilresa till Varekils Såg för att köpa plankor av ek till sittbrunnssargen. Vi surrade de breda planken på takracket, medan sågens ägare Werner 96 år, fräste förbi i sin Mercedes.

Sittbrunnssargen på plats.

Nils Hellman på besök för att diskutera båtens utseende med Folke.

26/11 Nils Hellman kom med på besök, för att diskutera utseendet på kappen, sittbänkarna och skotbänken. Folke började bygga ”karvlar” för kapptaket.

28/11 Fredag och jag är ensam i verkstan för att slipa däcket med sandpapper, borsta rent och tvätta med T-röd. Fernissade däcket första gången och borden tredje gången. Det blev blankt och fint! Fernissan fick torka under helgen.

1/12 Folke fortsatte med ekbågarna till kapptaket och jag nåtade däckets med spackelspade och linoljekitt, gjort på krita, linolja och svart färgpulver. Så som man gjorde på 1930-talet.

5/12 Folke byggde kapptaket färdigt, med ribbor i fur, medan jag sicklade och skrapade bort överskottet av kitt på däckets.

Folke bygger kapptaket...

...färdigt.

”Om man sätter en smålänning på en öde ö, överlever han. Om man sätter en Tjörbo på en öde ö, så blir han rik”, sa man på Orust.

Folke i berättartagen.

Min farfarsfar Johan Anders Olsson var timmerman, båtbyggare och likkistesnickare och byggde hus till två veckor innan han dog, 84 år gammal. Min farfar Olof Andersson var båtbyggare liksom min far Eric Olsson. Eric föddes 1913. Han fick 40 kronor för en eka i Lysekil på 1920-talet. Fem kronor gick till trävirke (furan). Roten gick till bordläggning, mitten till spant, ässing och sittofter och toppen av furan till skockar och durkar. Fem kronor gick till spik, mönja, olja, terpentin och ringbult. Trettio kronor var lön. En grammofonskiva kostade en krona och tjugofem öre på den tiden.

Eric Olsson kallades "Eric på Såta". Min bror Eilert och jag kallades "Erices pojkar", Martinsönerna kallades "Smeane" eller "Smens pojkar" efter deras far Johannes som var smed, och barnen till båtbyggarna Arvid och Gustav Karlsson kallades "Öddane" (på udden), medan Knut och Nils Jacobsson i Dragsmark kallades för "Enelipöjkane" (Enelidspojkar).

En gång kom Eric in i verkstan. Det var mitt i sommaren och varmt. Han tog en flaska vatten som stod i fönstret och drack snabbt i stora klunkar. Tvi! Vad var det i den flaskan? Han spottade och fräste. Det var ju fotogen! sa vi. När Eric kom in i huset för att äta, fortfarande spottande och fräsande, berättade vi pojkar för mamma vad som hade hänt. Våga inte tända pipan! sa hon till far.

8/12 Sittbrunnssargen blev färdig och Folke började på skotbänken i ek, medan jag skrapade vidare. Tog ner däck till trärent igen för att få perfekt slutresultat.

12/12 Det var skidtävlingar på TV. Folke som är mycket sportintresserad, arbetade bara på förmiddagen den dagen. Jag finputsade däck, borstade rent och dammsög. Slutfernissade däck första gången och borden fjärde gången. Det var nästan för kallt i den oeldade verkstaden. Bara några lysrör i taket. Målade med varm fernissa i isolerad burk. Båten såg fin ut nu, när det började glänsa om den. Lön för mödan!

"Hyvla ni pojkar så jämnar jag tillett med öxen efteråt" sa Eilert.

16/12 Nils var tillbaka för att se arbetets gång. Det blev ett långt samtal med Folke om gamla tider, om Folke, brodern Eilert och deras systers uppväxt i föräldrahemmet i Dalby.

Vi hade en ko, en gris och 15 höns, sa Folke. Det var på 1950-talet. Vi fick bära in vatten och ved, och potatisskal och matrester ut till grisen och hönsen. Vi fyra barn sov i kammaren med en kamin eldad med spån från verkstan. Våra föräldrar sov i en utdragssoffa i köket som värmdes av vedspisen. Vi hade utedass och potta under sängen. Pottan tömdes varje morgon av oss barn på åkern utanför, men på nya ställen varje dag. Urin var ju gödsel, som skulle spridas lika överallt. På morgonen drack vi barn choklad innan vi gick till skolan.

Jag plockade bär och sålde för två kronor litern till sommargäster. Senare på hösten plockade vi för syltning och konservering. De sämsta vinteräpplena åt vi alltid först. Vi kollade så att inga konserveringsburkar (glas med gummiring) hade gått sönder. Man kunde lossa lite på en gummiring om det var någon speciell godsak i, och säga att den här burken måste ätas upp nu.

Vid grisslakt togs allt tillvara. Jag gillade inte lungmos. Tvätta gjorde vi i stora kar. Vittvätt först, mattor sist. Vatten värmdes vi på vedspisen. På vintrarna var det sparsamt med bad och dusch, då inget rinnande vatten fanns eller badkar. Mamma skrubbad oss barn stående i en balja med tidningspapper runt om ifall det skvätte. Mor var noga med hygien! Om det blev ett larm i skolan om löss i håret, kammades alla barnen noga med luskam med vit duk under.

Så kunde det gå till i en båtbyggarfamilj på 1950-talet, sa Folke. Det var inget konstigt i det. Man förstår inte hur de orkade, sa Nils. Nu läser man en tidning medan tvättmaskinen går.

8/1 Efter Jul och nyår fortsatte arbetet. Folke byggde ny pliktlucka och jag slipade däck och borden för nya lager fernissa. Jag hann med att dammsuga sittbrunnen före målning.

26/1 Målade den 8 cm breda vattenlinjen med vit linoljefärg för första gången, medan Folke dukade kapptaket. Kraftig bomullsduk nubbad på det linoljade taket. Vit linoljefärg!

En tidig vårsol tittade in.

Sprickan i förstammen syns lite trots kitt.

26/2 Bänkarna blev klara och borden strukna med fernissa för sista gången.

Folke i samspråk med Nils Hellman. Ingen motor på denna båt!

Med repet drog vi bort lim ur likrännan i den nytillverkade bommen.

11/3 Nils kom på besök igen. Vi tittade på inredningen, på vattenlinjen och diskuterade bommens längd. Ny längre bom måste tillverkas, passande till ledvagnen som Folke skruvat fast på akterdäck.

20/3 Fernissade däck och hela inredningen för sista och sjunde gången.

”Vilken bäver” sa Folke om sin egen far! Han menade ingenting negativt med det. En bäver var envis, kunnig, gav inte upp och gjorde fina arbeten.

Jullen var mycket fötterna i traditionen, sa Folke. Julen, jädra bra båt, men det var inte finfolkets. Det var inte en båt som man vände sig om efter. J10:an blev en explosion! Den blev pojkbåten i familjen. Det byggdes över sexhundra J10:or, från 1942 och trettio år framåt, sa jag.

”Falkjullen” var 15-16 fot med sprisegel och åror. Det var jullar som skänktes på 1930-1940 talen genom Anders Falks donation, till fattiga som då kunde komma ut och fiska, frakta potatis, julgranar och till lite lek för ungarna. Båtbyggarna fick hålla nere priset (ung. 800 kr) om det var en Falkjulle.

Det donerades ur olika fonder t.ex. ”För fattiga Orustpojkers konfirmationskläder”.

”Sjöslan” = sjöslagna, drunknade. Det hände att folk var fulla ombord och kunde ramla överbord utan att någon märkte det t.ex. om någon stod upp och kissade. Att folk ramlade överbord av fylla kunde hända även i gott väder. Sådant händer än i dag!

31/3 Utflykt med Nils och Britta Hellman för att hälsa på hos Folke i verkstan. Nu känner jag igen min gamla båt igen, sa Nils när han fick se ”Nabben II” som blänktes som guld. Senare på dagen åkte vi till Svineviken för att träffa David Gustavsson 87 år, son till Gustav Karlsson som tillsammans med brodern Arvid byggde ”Nabben II” 1932.

David Gustavsson med Britta och Nils Hellman.

I det röda huset bakom Britta byggdes J22 nr 1 ”Nabben II” 1932

29/4 När Folke var klar med bommen och bomstöttan, började han tätta borden under vattenlinjen genom att skruva ihop dem med rostfri skruv. På skadade ställen skruvade han fast plåtar med kitt under. Allt för att undvika bordbyte! Jag ville att så mycket som möjligt av originalbåten skulle vara kvar. Speciellt borden som gav båtens dess ursprungliga form. Därefter var Folkes träarbeten på "Nabben II" färdiga. För mig återstod nu några dagars arbete med att fernissa alla detaljer, masten som fått nya vant, slutmåla vattenlinjen, som skulle vara 8 cm bred enligt LSS på 1930-talet. Tätta botten med Farm och till sist måla den med svart färg.

Folke tätade borden.

Sju lager fernissa och målad vit vattenlinje. Botten ska bli svart.

Kölbultarna av brons röntgades för säkerhets skull. Helt oskadade!

Ångpanneföreningen med sin röntgenutrustning. Starka saker!

Akterns form är som ett vinglas!

Vit snobbrand och svart undersida, precis som på 1930-talet.

18/5 Båten är färdig! Restaureringen av "Nabben II" tog 72 arbetsdagar!

Utanför verkstaden. Skrovformen på "Nabben II" talar om fart!

Folke med sitt verk. **Stort tack** till honom!

20/5 Sjösettningsdagen! Barlasten 180 kg blyackor, var på plats i kölsvinet. Peter kom med kranbilen och så bar det av till hamnen i Henån för det stora lyftet. Skulle båten läcka?

Peter Wallberg med kranbilen.

"Nabben II" i vattnet!

Riggaren Nisse Holmdahl i Henån, hjälpte mig med nya vant och vantskruvar. Båten läckte kraftigt, men pumpen höll emot. Till slut fick jag myra båten undertill med sågspån och låta den ligga stilla vid kaj i Henåns hamn under tre dagar. Först då kunde "Nabben II" visa upp sina nya vita segel.

Barnbarnet Axel och jag seglar "Nabben II" hem till Gustafsberg.

Det tog ett par veckor för båten att gå ihop och bli tät.

Sjöhistoriska museets chef i Stockholm överlämnar K-märkningen till Nils, Sven-Åke och Bengt Arne på Båtmässan i Göteborg

J22 nr 1 "Nabben II" blir K-märkt som en av de åtta första fritidsbåtarna i Sverige. Tidningarna skrev stort uppslagna reportage om båtarna och K-märkningen.

Intyg om *K-märkt fritidsbåt*

Överintendenten vid Statens maritima museer har efter föredragning den 28 maj 2009 beslutat att fritidsbåten ”Nabben II” är att betrakta som *K-märkt fritidsbåt* eftersom den anses kulturhistoriskt värdefull.

Långedragssjullarna har varit både spridda och uppskattade. ”Nabben II” har av nuvarande ägaren återställts till sitt karaktäristiska skick efter flera hårdhänta förändringar. Statens maritima museer har därmed bedömt att båten väl uppfyller vad som krävs för att anses vara en *K-märkt fritidsbåt*.

Motivering

Av ”pojkbåtstyperna” var Långedragssjullarna av storlekarna 10 - 22 några av de mest spridda och uppskattade i landet. Liksom många andra små, enkla, klinkbyggda båtar har antalet decimerats kraftigt på senare år och de är i dag tämligen sällsynta i gott bevarat skick.

K-märkningen motiveras bl.a. av att detta är det första exemplaret av en senare mycket populär ”pojkbåtstyp”. Detta exemplar har genom åren delvis byggts om och förändrats av tidigare ägare. Förändringarna har inte skett med hänsyn till båtens karaktär och utseende. Nuvarande ägare har dock återställt båten så att när den sjösätts i år (2009) åter har sitt ursprungliga utseende. Forskning om båtens historik har varit tämligen ingående och fortgår även framledes. Statens maritima museer har därmed bedömt att båten väl uppfyller vad som krävs för att anses vara en *K-märkt fritidsbåt*.

”Nabben II” firar K-märkningen med stor flaggning i hemmahamnen på Gustafsberg, Uddevalla.

Strandgossarna på parad i Marstrand!

”Nabben II” seglade från Uddevalla till Långedrag för att vara med på GKSS150-årsjubileum.

GKSS machracing dagarna innan jubileet.

LSS kappseglingar med IF-båtar.

GKSS 150 år Jubileumsregattan 2010.

GKSS firade sitt 150-årsjubileum med stor regatta, bara för träbåtar, på Långedrag den 5-6 juni 2010. En hel vecka med soligt väder! Nu skulle en nyrestaurerad ”Nabben II” visas upp.

Långdrag första Jubileumsdagen. "Nabben II" med stor flaggning.

Nio K-6:or från SS Fram gör klart för kappsegling.

Bengt Arne Runnerström, Marianne och Torsten Andersson i LSS.

Lennart och Bengt Arne i "Nabben II" på väg ut till kappseglingen.

Startande båtgrupper : Drakar, K-6, Andungar, Folkbåtar och Övriga.

Andungarna på kryss.

Folkbåtarna efter start

Övriga : K-22, J22, Vega- Vingakryssare, Stjärnbåt och GKSS-eka.

Två starter i varje grupp. "Nabben II" vann båda seglingarna i sin grupp. Som i gamla dagar!

Starttribunen med nyttillverkad traditionellt röd startkorg.

Efter målgången i Långedrag.

Stolta pristagare : Lennart Lagerkvist och Bengt Arne Runnerström.

Prisutdelningen.

Klassisk Träbåtsregatta i Långedrag 2011-06-11

Nils Hellman 96 år, var med i J22 nr 1 "Nabben II" och seglade Träbåtsregattan i Långedrag. Det var för första gången, sedan han slutade kappsegla i samma båt 1944. Utgången var given! "Nabben II", först som vanligt, sa Nils.